

Alina, p.81, pl.13

شمعدان برنجی تفره‌شان، قاهره، قرن هفتم

سبک‌تر شدن آن می‌گردید (یاوری، همانجا). تاورنیه^۳ (ج ۱، ص ۱۱۶) به شمعدانهای چوبی با روکشی از ورقه‌های تفره در مقبره شیخ صفی اردبیلی اشاره کرده‌است. شمعدانها معمولاً به شکل حیوانات و پرندگان، استوانه‌ای، شیپوری رو به بالا، گنبدی یا محرابی، و منحنی برجسته‌خیزه‌دار به صورت ساده یا مشبک ساخته می‌شدند (زکی محمد حسن، ۱۴۰۱ الف، ص ۲۴۸-۲۴۹؛ بلر^۴ و بلوم^۵، ص ۱۱۸؛ نیز ← ملکیان - شیروانی^۶، ص ۲۹۴).

شمعدانها معمولاً دارای پایه، بدنه، گردن، سرپوش و دسته بودند. پایه‌ها را گاه برای سبک‌شدن به صورت مشبک در شکلهای استوانه، مربع، سه‌پایه، پهن و بلند، هشت‌ضلعی، مخروطی کوتاه و کثیرالاضلاع می‌ساختند (← زکی محمد حسن، ۱۴۰۱ الف، ص ۲۴۶-۲۴۷؛ نجفی، ص ۶۱۱؛ شهری، ص ۳۷۰؛ ملکیان - شیروانی، ص ۱۱۳-۱۱۴، ۳۵۶-۳۵۷). در دوره سلجوقیان، شمعدانهایی با پایه‌های هشت‌ضلعی نیز می‌ساختند، اما معمول‌ترین نوع شمعدان به شکل دایره بالیه تورفته و بدنه باریک بود (فهروری^۷، ص ۶۰). بدنه‌ها را گاه استوانه‌ای طویل یا هرمی‌شکل و گاهی با گوشه‌های مخروطی‌شکل و لبه‌های قوس‌دار می‌ساختند. گردنها متناسب با کل شمعدان، بلند یا کوتاه بودند (← ملکیان - شیروانی، ص ۲۹۴، تصویر ۱۲۷؛ لک‌پور، ص ۱۴-۱۵) و گاهی یک‌گردن

Ebru Boyar and Kate Fleet, *A social history of Ottoman Istanbul*, Cambridge 2010; John Lewis Burckhardt, *Travels in Arabia*, London 1829; Jean Chardin, *Voyages du chevalier Chardin en Perse et autres lieux de l'Orient*, ed. L. Langlès, Paris 1811; *EI*, s.v. "Candle. II: imagery in poetry" (by J. T. P. de Bruijn); *EI*², s.v. "Sh ammā" (by M. A. J. Beg); Willem M. Floor, *Traditional crafts in Qajar Iran (1800-1925)*, Costa Mesa, Calif. 2003; Mrs. Meer Hassan Ali, *Observations on the Mussulmaurs of India: descriptive of their manners, customs, habits and religious opinions made during a twelve year's residence in their immediate society*, edited with notes and an introduction by W. Crooke, London 1917; Frederick William Robins, *The story of the lamp (and the candle)*, London 1939; Carla Serena, *Hommes et choses en Perse*, Paris 1883; Christian Snouck Hurgronje, *Mekka in the latter part of the 19th century: daily life, customs and learning the Moslms of the east - Indian archipelago*, tr. J. H. Monahan, Leiden 2007; Charles James Wills, *In the land of the Lion and Sun, or modern Persia*, London 1891; Samuel Graham Wilson, *Persian life and customs*, New York 1895.

/ امین مهربانی /

شمعدان، ظرفی معمولاً پایه‌دار، با یک یا چند جا برای قراردادن شمع. معرب آن نیز شمعدان و صورت جمع آن شمعدانات و شماعد و شماعدین است و گاهی نیز با قندیل* و گیهدان و پیه‌سوز مترادف شده‌است (← آذرنوش؛ معین؛ نقیسی، ذیل واژه). شمعدان از موادی چون انواع فلز، بلور، و سفال (← نجفی، ص ۵۱۰؛ نیز ← فلور^۱، ص ۱۶۸) و به دو شیوه ساخته می‌شد. در شیوه اول، فلز را ورقه‌ورقه می‌کردند و با قیچی به اندازه دلخواه می‌بریدند و لحیم می‌کردند و با چکش‌کاری به شکل دلخواه درمی‌آوردند. در شیوه دوم، ابتدا قالب می‌ساختند و سپس با ریختن مواد مذاب در قالب، شکل مورد نظر را به دست می‌آوردند (یاوری، ص ۵۹-۶۰). در نخستین سده‌های دوران اسلامی تا زمان سلجوقیان (حک: ۴۲۹-۷۰۰)، شمعدانهای برنزی با این روش قالب‌ریزی می‌شدند (← دیماندا^۲، ص ۱۳۹). گاهی قسمتهایی از شمعدان توپیر یا توخالی ساخته می‌شد که موجب سنگین‌تر یا

1. Floor	2. Maurice Sven Dimand	3. Tavernier	4. Blair	5. Bloom
6. Melikian-Chirvani	7. Fehérvári			